

Παρουσίαση του βιβλίου

Vassos Karageorghis, *Cypriote and other Antiquities in the collection of Angelos and Emily Trirides*, En Tipis Publications, Nicosia, 2011.

Αίθουσα εκδηλώσεων του Πολιτιστικού Κέντρου της Marfin Laiki Bank

Πέμπτη, 15 Δεκεμβρίου 2011, 19.30

Δρ. Γιώργος Α. Γεωργίου

Κύριες και κύριοι, αγαπητοί φίλοι,

Απόψε παραδίδεται στο κοινό ένα καινούριο βιβλίο του Καθηγητή Βάσου Καραγιώργη, με τίτλο *Cypriote and other Antiquities in the collection of Angelos and Emily Tsirides*, που εκδόθηκε φέτος στη Λευκωσία. Η πρόσκληση από τον εκδοτικό οίκο Εν Τύποις να παρουσιάσω το βιβλίο είναι ιδιαίτερη τιμή για μένα. Για την πολύ καλά γνωστή μεγάλη προσφορά του συγγραφέα στην Κυπριακή Αρχαιολογία δεν χρειάζεται να επαναλάβω όσα είπε με τον πιο επίσημο τρόπο η πολιτεία μόλις πριν λίγες μέρες, απονέμοντας του το Βραβείο Αρχαιολογίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτό που κάνει ιδιαίτερη την τιμή για μένα είναι που κλήθηκα να παρουσιάσω ένα βιβλίο του δασκάλου που με εισήγαγε στην κυπριακή αρχαιολογία κάτι λιγότερο από 20 χρόνια πριν στο Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Η παράδοση ποιοτικών εκδόσεων που έχει εγκαθιδρύσει στα 15 χρόνια ζωής του ο εκδοτικός οίκος Εν Τύποις, συνεχίζεται με αυτό το βιβλίο. Όμως η εκδότρια Βούλα Κοκκίνου δεν επαναπαύεται στις παραδόσεις. Με το βιβλίο που σήμερα παρουσιάζεται αποφάσισε να εγκαινιάσει μια νέα σειρά βιβλίων στις εκδόσεις Εν Τύποις με τον τίτλο Συλλογές. Η συλλογή αρχαιοτήτων του ζεύγους Άγγελου και Έμιλης Τσιρίδη είναι μια καλή αρχή για τη νέα σειρά.

Το βιβλίο ασκεί στον υποψήφιο αναγνώστη θετική εντύπωση από την πρώτη επαφή. Αυτή η πρώτη θετική εντύπωση δημιουργείται τόσο από το εξώφυλλο όσο και από το πρώτο ξεφύλλισμα. Το μηχανικό ξεφύλλισμα που όλοι κάνουμε μόλις πιάσουμε ένα βιβλίο, στην συγκεκριμένη περίπτωση αφήνει τα μάτια γεμάτα με έγχρωμες, καλής ποιότητας εικόνες. Ακόμη και μια πρόχειρη πρώτη ματιά πείθει τον αναγνώστη πως η συλλογή αυτή περιλαμβάνει αρχαιότητες που πέραν της όποιας ιστορικής αξίας, έχουν και αξία ως έργα τέχνης. Φυσιολογικά το βιβλίο έλκει

αμέσως οποιονδήποτε φιλότεχνο, ακόμη και αν αυτός δεν έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αρχαιολογία.

Το εξώφυλλο δημιουργεί άμεσα θετική προδιάθεση χάρη σε μια θερμή απόχρωση του πορφυρού, που το καλύπτει εξ ολοκλήρου. Πρόκειται για φωτογραφική λεπτομέρεια ενός από τα πιο ενδιαφέροντα και σπάνια αγγεία της συλλογής Τσιρίδη, ενός αγγείου με εγχάρακτη διακόσμηση που χρονολογείται στα τέλη της Πρώιμης ή στις αρχές της Μέσης Εποχής του Χαλκού. Πέραν της αισθητικής δύναμης, το εξώφυλλο είναι πετυχημένο, γιατί μεταδίδει με την πρώτη ματιά μια σημαντική πληροφορία για τη συλλογή Τσιρίδη. Η συλλογή αυτή είναι ιδιαίτερα πλούσια σε αντικείμενα της Πρώιμης και Μέσης Εποχής του Χαλκού. Η θετική πρώτη εντύπωση οφείλεται στο αισθητήριο και τη δουλειά της Βούλας Κοκκίνου, γνωστής στο φιλότεχνο κοινό από πολλές, ψηλής αισθητικής, εκδόσεις που έχει επιμεληθεί στο παρελθόν. Η δική της αίσθηση του καλαίσθητου και ελκυστικού συνδυάστηκε με το ισχυρό αισθητήριο του συγγραφέα, στον οποίο όπως με πληροφόρησε η ίδια οφείλεται η επιλογή του αντικειμένου για το εξώφυλλο.

Ως τελευταία παρατήρηση για την αισθητική του χαρτόδετου εξώφυλλου θα πρόσθετα πως η επιλογή της ματ υφής, αντί της συνηθισμένης για πολλά βιβλία τέχνης γυαλιστερής επιφάνειας, αναδεικνύει τη δύναμη της εγχάρακτης διακόσμησης του αγγείου που το κοσμεί.

Το μεγαλύτερο μέρος των 226 σελίδων του βιβλίου φυσιολογικά καταλαμβάνεται από τον Κατάλογο των αρχαιοτήτων της συλλογής Τσιρίδη. Στις σελίδες που προηγούνται του Καταλόγου, πέραν του πίνακα περιεχομένων, της εισαγωγής και των ευχαριστιών, ο αναγνώστης θα βρει δύο χρήσιμα βοηθητικά εργαλεία, τον χάρτη της Κύπρου με τις τοποθεσίες που αναφέρονται στο βιβλίο και έναν χρονολογικό πίνακα, από την προ-Νεολιθική ως την Πρώιμη Χριστιανική περίοδο. Αμέσως πριν τον Κατάλογο, παρατίθεται πίνακας με τα ονόματα των συγγραφέων που συνέβαλαν στη συγγραφή των λημμάτων του καταλόγου και την αντιστοιχία των ονομάτων τους με τα αρχικά που χρησιμοποιούνται μέσα στον κατάλογο.

Στις σελίδες που έπονται του Καταλόγου, υπάρχει η βιβλιογραφία για τις πολλές και ενημερωμένες παραπομπές που γίνονται σε κάθε λήμμα, συνοπτικός πίνακας των αντικειμένων του καταλόγου, καθώς και πίνακας με τις 16 αρχαιότητες της συλλογής Τσιρίδη που αγοράστηκαν από ιδιωτικές συλλογές του εξωτερικού. Οι τελευταίες σελίδες του βιβλίου καταλαμβάνονται από

πλούσιο γενικό ευρετήριο, που βοηθά τον αναγνώστη να βρει εύκολα λήμματα που αφορούν συγκεκριμένες περιοχές της Κύπρου, συγκεκριμένους τύπους αντικειμένων και κεραμικής, θεότητες και μυθολογικά θέματα, μελετητές της κυπριακής αρχαιολογίας και άλλα.

Ο Κατάλογος χωρίζεται σε 14 ενότητες, στις οποίες κατανέμονται οι αρχαιότητες της συλλογής σύμφωνα με τον τύπο τους, κατά ιστορική περίοδο και χρονολογική σειρά. Οι περισσότερες ενότητες περιλαμβάνουν στον τίτλο τους την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρονται, κάποιες άλλες φέρουν ως τίτλο έναν ιδιαίτερο τύπο αντικειμένων, όπως *Coins* ή *Attic pottery*. Το βιβλίο παρουσιάζει 349 αρχαιότητες που είναι μόνο ένα μέρος της συλλογής Τσιρίδη. Ο συγγραφέας σημειώνει στην εισαγωγή πως επέλεξε να περιλάβει στο βιβλίο μόνο τα σημαντικότερα και πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα, εξαιρώντας επαναλαμβανόμενους κοινούς τύπους κεραμικής, κυρίως της Εποχής του Σιδήρου.

Όλα τα αντικείμενα του καταλόγου συνοδεύονται από τουλάχιστον μία φωτογραφία τους, ενώ τα πιο σύνθετα ή πιο σπάνια από αυτά συνοδεύονται από δύο ή περισσότερες φωτογραφίες, τόσο με διάφορες όψεις τους όσο και με λεπτομέρειες. Η φωτογράφιση έγινε από τον Χρίστο Αβραμίδη. Δύο χάλκινα αντικείμενα ασυνήθιστων τύπων, οι αριθμοί 140 και 274, συνοδεύονται και από γραμμικό σχέδιο, που ετοίμασαν οι Μάριος Κωνσταντινίδης και Cathy Carigiet αντίστοιχα. Τα αντικείμενα είναι αριθμημένα με αρίθμηση ενιαία σε όλες τις ενότητες.

Η δημοσίευση των αρχαιοτήτων της συλλογής Τσιρίδη αποτελεί την πιο πρόσφατη προσθήκη, σε έναν μακρύ κατάλογο δημοσιεύσεων του Καθηγητή Καραγιώργη, που κατέστησαν προσιτές στο ευρύ κοινό συλλογές αρχαιοτήτων που φυλάσσονται είτε σε μουσεία του εξωτερικού είτε σε ιδιωτικές συλλογές στην Κύπρο. Την υλοποίηση αυτού του έργου ανέλαβε με συστηματικό τρόπο τα τελευταία 15 χρόνια περίπου. Προχώρησε στον σχεδιασμό και εργάστηκε για την πραγμάτωση του με τη γνωστή ενεργητικότητα του. Πολλές από τις εκδόσεις αποτέλεσαν αναπόσπαστο τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος έκθεσης ή αναβαθμισμένης επανέκθεσης κυπριακών αρχαιοτήτων σε μουσεία του εξωτερικού, την υλοποίηση των οποίων προώθησε με αποτελεσματικότητα υπό την ιδιότητα του ως διευθυντής του Ιδρύματος Αναστάσιος Γ. Λεβέντης.

Την ίδια περίοδο δημοσίευσε μερικές από τις σημαντικότερες ιδιωτικές συλλογές που φυλάσσονται στην Κύπρο. Κάποιες από αυτές συνδυάστηκαν με τη δωρεά και έκθεση των

συλλογών σε ιδιωτικά μουσεία της Λευκωσίας. Η έκδοση της συλλογής Γεώργιου και Νεφέλης Τζιάπρα Πιερίδη συνδυάστηκε με την δωρεά της συλλογής στο Πολιτιστικό Ίδρυμα της Τράπεζας Κύπρου, το οποίο ίδρυσε το φερώνυμο μουσείο στο κτίριο της τράπεζας στη Φανερωμένη. Ο Καραγιώργης προχώρησε σε δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση της συλλογής των Κωστάκη και Λητούς Σεβέρη, με την ευκαιρία της δωρεάς της συλλογής στο Λεβέντειο Δημοτικό Μουσείο. Η δωρεά της συλλογής αρχαιοτήτων του Κρις Φυλακτού στο ίδιο μουσείο συνοδεύτηκε επίσης από τη δημοσίευση της συλλογής από τον Βάσο Καραγιώργη.

Ειδομένη ως σύνολο, η δράση του Βάσου Καραγιώργη για την έκθεση κυπριακών αρχαιοτήτων σε μουσεία της Κύπρου και του εξωτερικού, σε συνδυασμό με την έκδοση εικονογραφημένων καταλόγων μουσειακών και ιδιωτικών συλλογών, είναι μια κίνηση διάχυσης της γνώσης στο ευρύτερο κοινό, κυπριακό και διεθνές. Η έκδοση που σήμερα παραδίδεται στο κοινό εντάσσεται σε αυτή την προσπάθεια.

Η συλλογή αρχαιοτήτων του Άγγελου και Έμιλης Τσιρίδη είναι δηλωμένη στο Τμήμα Αρχαιοτήτων. Δουλεύοντας από το 1997, πρώτα στην καταγραφή και στη συνέχεια στη διαχείριση των ιδιωτικών συλλογών για το Τμήμα Αρχαιοτήτων, έχω παρατηρήσει πως οι ιδιωτικές συλλογές που σχηματίστηκαν μετά το 1974 αποτελούνται κυρίως από αντικείμενα που βρέθηκαν στο νότιο τμήμα του νησιού. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτό στα αντικείμενα της Πρώιμης και Μέσης Εποχής του Χαλκού, μιας περιόδου κατά την οποία η τεχνοτροπία της κεραμικής παρουσιάζει κατά περιοχές σημαντικές διαφοροποιήσεις, εύκολα αναγνωρίσιμες στα μάτια ενός ειδικού. Ως αποτέλεσμα, οι συλλογές αυτές δεν παρουσιάζουν μια εικόνα αντιπροσωπευτική για ολόκληρο το νησί. Παρόλο που όπως πληροφορούμαστε στην εισαγωγή του βιβλίου η συλλογή του Άγγελου και Έμιλης Τσιρίδη, διαμορφώθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος της μετά το 1980, αυτή δεν εμπίπτει στον πιο πάνω κανόνα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως το ζεύγος Τσιρίδη στράφηκε προς τη διεθνή αγορά αρχαιοτήτων, αντί στην εγχώρια παράνομη αγορά. Οι διεθνείς οίκοι δημοπρασιών τέχνης διαθέτουν αρχαιότητες από όλες της περιοχές της Κύπρου. Αυτό καθιστά τη συλλογή Τσιρίδη ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα, τουλάχιστον των τύπων κεραμικής της Εποχής του Χαλκού. Ιδιαίτερη αξία προσθέτει στη συλλογή ο αριθμός αρχαιοτήτων αυτής της περιόδου που το ζεύγος Τσιρίδη αγόρασε από μια περίφημη συλλογή κυπριακών αρχαιοτήτων στη Βρετανία, αυτήν του ζωολόγου-ανθρωπολόγου Desmond Morris. Μόνο για τον επαναπατρισμό αυτών των αρχαιοτήτων το ζεύγος Τσιρίδη αξίζει ξεχωριστό έπαινο.

Τον πλούτο της συλλογής Τσιρίδη σε αρχαιότητες της Πρώιμης και Μέσης Εποχής του Χαλκού ο Καθηγητής Καραγιώργης τον μετέτρεψε σε πλεονέκτημα της έκδοσης που έχουμε στα χέρια μας, επιλέγοντας να συγγράψει τα σχετικά λήμματα σε συνεργασία με μια συνάδελφο που ειδικεύεται στην περίοδο, την Jennifer Webb. Η επιλογή αυτή είχε ως αποτέλεσμα το τμήμα του βιβλίου για την Πρώιμη και Μέση Χαλκοκρατία να μπορεί να λειτουργήσει για σπουδαστές αρχαιολογίας, αλλά και επαγγελματίες αρχαιολόγους ως σύντομο εγχειρίδιο για τους κυριότερους τύπους κεραμικής της περιόδου, σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εξελίξεις σε αυτό το πεδίο έρευνας. Η συλλογή Τσιρίδη είναι ιδιαίτερα πλούσια και σε κεφαλές αδραχιτών της ίδιας περιόδου.

Ο συγγραφέας σημειώνει στην εισαγωγή του βιβλίου πως κανένας αρχαιολόγος δεν μπορεί να υποστηρίξει πως γνωρίζει σε βάθος όλους τους τύπους αντικειμένων όλων των περιόδων, από τη Νεολιθική ως την παλαιοχριστιανική περίοδο. Συνεπώς σε αυτή τη διαπίστωση κάλεσε συναδέλφους του να συγγράψουν τα λήμματα κάποιων αντικειμένων, που είτε χρονολογούνται στη ρωμαϊκή και βυζαντινή περίοδο είτε ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες όπως τα νομίσματα, μια ομάδα ξύλινων αντικειμένων από αρχαίο λατομείο και την αττική κεραμική. Η αττική κεραμική και κάποιοι τύποι χάλκινων και γυάλινων αντικειμένων της ρωμαϊκής ή οψιμότερων ιστορικών περιόδων είναι ο λόγος που ο τίτλος του βιβλίου περιέλαβε τη διατύπωση **Cypriot and other antiquities**. Αυτοί οι τύποι δεν είναι χαρακτηριστικά κυπριακοί, θα μπορούσαν εντούτοις να έχουν εισαχθεί στην Κύπρο κατά την αρχαιότητα. Ωστόσο, αυτή η πληροφορία δεν είναι διαθέσιμη, καθώς τα αντικείμενα της συλλογής δεν προέρχονται από επιστημονικές ανασκαφές.

Οι συνάδελφοι που συνέγραψαν τα λήμματα των πιο πάνω ειδικών κατηγοριών είναι η Δήμητρα Παπανικόλα-Μπακιρτζή, η Ανθή Καλδέλη, η Βασιλική Κασσιανίδου, η Ευαγγελινή Μάρκου, η Mary Moore, η Μαρία Παρανή, η Έλενα Πογιατζή-Richter και η Μαρία Σωκράτους. Η Christine Winkelmann έγραψε τα λήμματα για τα λίθινα εργαλεία της Νεολιθικής περιόδου, που είναι τα μόνα αντικείμενα της συλλογής που έχουν γνωστή προέλευση. Πρόκειται για αντικείμενα που ο Άγγελος Τσιρίδης συνέλεξε ο ίδιος από την επιφάνεια νεολιθικών θέσεων στα Χολέτρια, την Κισόνεργα, την Ανδρολύκου και τον Καταλιόντα.

Ο Άγγελος και η Έμιλη Τσιρίδη κάλυψαν το σύνολο του κόστους της έκδοσης του βιβλίου. Ένα ζεύγος επιτυχημένων οικονομικά ανθρώπων διαθέτει οικονομικούς πόρους για να μοιραστεί με

τους συμπολίτες του αυτό που μέχρι χθες χαίρονταν μόνο οι ίδιοι. Αυτή η κίνηση του ζεύγους Τσιρίδη δεν είναι μεμονωμένη, αφού όπως είναι γνωστό τον τελευταίο καιρό προβαίνουν σε ενέργειες για να μοιραστούν με τους υπόλοιπους και μια άλλη σπουδαία συλλογή που έχουν στην κατοχή τους, αυτή των απολιθωμάτων και πετρωμάτων. Είναι παρήγορο και ελπιδοφόρο, πως στους δύσκολους καιρούς που ζούμε, όπου η ιδιοτέλεια και το προσωπικό κέρδος εις βάρος του συνόλου ανάγονται σε υπέρτατες αξίες, υπάρχουν ακόμη άνθρωποι οικονομικά εύρωστοι που συνεχίζουν να αντιλαμβάνονται πως δεν μπορεί να υπάρξει η ευτυχία των λίγων χωρίς την ευημερία του συνόλου.

Συγχαίρω για την έκδοση αυτού του βιβλίου τον Άγγελο και την Έμιλη Τσιρίδη, το συγγραφέα Βάσο Καραγιώργη και τον εκδοτικό οίκο Εν Τύποις.